

Warszawa, 22-05-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.1331.2024.MA

Pan

Adam Bodnar

Minister Sprawiedliwości

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

w moim zainteresowaniu pozostaje problematyka dotycząca braku zaskarżalności postanowienia sądu w zakresie wyłączenia jawności rozprawy karnej oraz instytucji sprzeciwu prokuratora wobec decyzji sądu o wyłączeniu jawności rozprawy. Konieczność podjęcia inicjatywy w tym zakresie wyłoniła się wcześniej na tle spraw cywilnych, co znalazło odzwierciedlenie w moim wystąpieniu z dnia 20 kwietnia 2022 r. do Ministra Sprawiedliwości poprzedniej kadencji, powtórzonym w wystąpieniu z dnia 14 listopada 2024 r., na które udzielono odpowiedzi w dniu 18 grudnia 2024 r. (VII.510.32.2022)¹. Z tej racji, poniższe rozważania odnosić się będą również do argumentacji w zakresie odmowy zaskarżalności decyzji o wyłączeniu jawności rozprawy cywilnej. Należy bowiem wziąć pod uwagę tożsamość problematyki, co rodzić musi wspólne, systemowe wątpliwości co do rzetelności obu procedur sądowych.

Aspekt jawności postępowania karnego był ponadto podnoszony w mojej opinii do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, ozn. UD153, znajdującego

¹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ms-prawo-do-zaskarzenia-decyzji-o-utajnieniu-procesu-odpowiedz> (dostęp: 25.03.2025 r.).

się na stronie Rządowego Centrum Legislacyjnego², w którym wyraźnie podkreślałem, iż na poszczególne ograniczenia w aspekcie jawności nie można patrzeć jednostkowo. W ślad za orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii)³, należy widzieć cały kontekst procedury, bowiem „bez uważnego oka publiczności” (*watchful eye of public*) z uwzględnieniem innych obostrzeń, szerokich uprawnień prokuratora i braku zaskarżalności zapadłych decyzji procesowych, może ona jawić się ostatecznie jako nierzetelna.

I. Odnosząc się do pierwszego z wymienionych na wstępie zagadnień, należy zauważyć, że w stanie *de lege lata* decyzja o wyłączeniu jawności rozprawy karnej zapada w drodze postanowienia sądu, które nie podlega zaskarżeniu (*a contrario* art. 459 § 1 i 2 k.p.k.)⁴. Powyższe oznacza, że decyzja o transparentności rozpraw jest wyłącznie zależna od swobodnego uznania sądu w oparciu o przesłanki, w przeważającej mierze o charakterze ocennym. Wątpliwości budzi tutaj fakt, że przy tak ogólnie sformułowanych podstawach do wyłączenia jawności, nie stworzono możliwości weryfikacji prawidłowości tej decyzji procesowej, choćby na poziomie instancji poziomej, nie czyniąc przy tym szkody w zakresie sprawności postępowania⁵.

Obecnie, przy wyłączeniu zaskarżalności decyzji podjętej przez sąd na podstawie art. 360 § 1 k.p.k., istnieje tylko możliwość podniesienia tej okoliczności w apelacji w oparciu o treść art. 447 § 4 k.p.k., a więc jako zarzut, który nie mógł wcześniej stanowić przedmiotu zażalenia, co jednocześnie wymaga wykazania, że tego rodzaju obraza przepisów postępowania w rozumieniu art. 438 pkt 2 k.p.k. mogła mieć wpływ na treść orzeczenia. Nie trzeba przekonywać, że skuteczność tego zarzutu w praktyce okazuje się marginalna, a aspekt jawności zewnętrznej pozostaje poza kontrolą procesową i

² <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12390959/katalog/13091021#13091021> (dostęp: 20.03.2025 r.).

³ Wyrok ETPC z 6.12.1988 r., Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpani, skarga nr 10590/83, HUDOC.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.; dalej: k.p.k.).

⁵ W aktualnych przepisach brak jest choćby odpowiednika bezwzględnej podstawy kasacyjnej, opisanej w pierwotnym brzmieniu art. 497 lit. b k.p.k. z 1928 r., stanowiącej, że wyrok należało uchylić, jeżeli kasacja słusznie zarzucała, iż wbrew ustawie prowadzono rozprawę przy drzwiach zamkniętych. Zob. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks Postępowania Karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. Nr 33, poz. 313) w brzmieniu obowiązującym od dnia 20 marca 1928 r. do dnia 29 lutego 1932 r. Jeszcze na etapie projektowania obecnej kodyfikacji próbowano powrócić częściowo do tych konstrukcji, także przewidując instancję zażaleniową, co jednak ostatecznie, z obaw o przewlekłość postępowania, nie znalazło odzwierciedlenia w tekście normatywnym.

społeczną. Oznacza to zatem, że ustawodawca nie dostrzega wartości, jakie płyną dla oskarżonego i pokrzywdzonego z publicznego rozpoznania sprawy, a przede wszystkim nie dopuszcza możliwości weryfikacji tej decyzji w drodze uruchomienia przez stronę incydentalnej kontroli. Szczególnie mało miejsca poświęca się osobie pokrzywdzonego, który również może być zainteresowany jawnym rozpatrzeniem jego sprawy. Apriorycznie zakłada się, że tylko niejawne rozpoznanie sprawy pozostaje w interesie tej strony w aspekcie wtórnej wiktymizacji. Wydaje się, że ustawodawca przyjmuje niejako automatycznie założenie, iż jedynie przy przestępstwach zniesławienia czy znieważenia (art. 359 pkt 2 k.p.k.) zachodzić mogą dla pokrzywdzonego negatywne skutki wyłączenia jawności postępowania *ex lege*. Nie inaczej jest w przypadku osoby oskarżonego, wobec którego zarówno doktryna, jak i piśmiennictwo powtarza założenie, że nie jest on zasadniczo zainteresowany publicznym rozpoznaniem sprawy, gdyż takie forum nie zapewnia dostatecznych warunków dla prowadzenia obrony. Wielu odmiennych przykładów dostarczają procesy karne prowadzone wobec osób prowadzących działalność publiczną, którzy w ramach przekonania o swojej niewinności, celem rehabilitacji własnej osoby w oczach społeczeństwa, a niekiedy z obawy przed przenikaniem się sfery interesów pozaprocesowych (w tym politycznych) do wymiaru sprawiedliwości, pragną naświetlić każdy element prowadzonego postępowania. W tych rozprawach, które *ab initio* skupiają duże zainteresowanie społeczeństwa, ograniczenie jawności powinno być czynione z dużym umiarem, z wyłączeniem sytuacji szczególnych, bacząc na cele publicznej rozprawy, do których należy również wymiar wychowawczy, najsilniej oddziałujący na opinię publiczną⁶. Brak zaskarżalności przedmiotowej decyzji sądu jest tym istotniejszy wobec osoby oskarżonego także z tego względu, że wątpliwości w praktyce procesowej budzi adekwatne zastosowanie przesłanki ochrony ważnego interesu prywatnego, niekorzystnie różnicowanej wobec sprawcy przestępstwa na tle pozostałych uczestników postępowania, w tym pokrzywdzonego⁷. Tu szczególnie uwidacznia się trudność w oddzieleniu potrzeby zachowania gwarancji procesowych dotyczących sfery

⁶ M. Zimna, *Wyłączenie jawności rozprawy ...*, Prok.i Pr. 2016, nr 9, s. 87-108; R. Koper, *Jawność rozprawy głównej a ochrona prawa do prywatności w procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 229.

⁷ Takie dysproporcje między statusem pokrzywdzonego a oskarżonego wobec jawności rozprawy dostrzega się w piśmiennictwie także pod kątem art. 357 § 5 k.p.k., gdzie ustawodawca zarządzenie opuszczenia sali rozpraw przez przedstawicieli środków masowego przekazu rezerwuje wyłącznie na okoliczność oddziaływania krępującego na zeznania świadka, nie zaś oskarżonego. Por. R. Koper, 1.6.2. *Jawność zewnętrzna* [w:] Swoboda wypowiedzi osoby przesłuchiwanej w procesie karnym, Warszawa 2022.

prywatnej czy intymnej oskarżonego z faktami związanymi z przestępstwem, przebiegiem i motywami jego działalności przestępczej, co wymagałoby tym rzetelniejszej, dwuinstancyjnej oceny. Warto przy tym dodatkowo zwrócić uwagę, że w razie złożenia wniosku w trybie art. 9 § 2 k.p.k. co do wyłączenia jawności przed rozprawą, może dodatkowo dojść do pozbawienia strony możliwości wypowiedzenia się w kwestii tego wyłączenia (art. 367 § 1 k.p.k.) wówczas, gdy wniosek zostanie rozpoznany przed rozprawą, na posiedzeniu, w którym nie biorą udziału strony⁸. Sytuacja ta powtórzy się w razie rozpoznawania wniosku o wyłączenie jawności jednego z posiedzeń jawnych wymienionych w art. 95b § 2 k.p.k.⁹.

Pewien asumpt do tych rozważań wprowadza również instytucja sprzeciwu prokuratora wprowadzona do art. 360 § 2 k.p.k., która wszakże obarczona jest szeregiem uchybień natury procesowej i konstytucyjnej, jednak w pewnym sensie wyraża potrzebę weryfikacji decyzji sądu w zakresie jawności, zwłaszcza tam, gdzie istnieje potrzeba zabezpieczenia nie tylko jednostkowego interesu. Choć przyjęta konstrukcja sprzeciwu ma charakter kasatoryjny, nie zaś kontrolny i została zarezerwowana tylko dla jednej strony, to jest pewnym refleksem deficytu dyspozycyjności stron w zakresie decyzji o zachowaniu publiczności (jawności zewnętrznej), stanowiącej jedną z gwarancji konstytucyjnych, składających się na prawo do sądu. Dodatkowo przekonuje o tym fakt, że niedoskonałość konstrukcji omawianego sprzeciwu prokuratora proponuje się również konwalidować postulatem wprowadzenia zaskarżalności w postaci odwołania się od sprzeciwu do sądu. Brak równouprawnienia stron w zakresie jawności ma swój wydźwięk nie tylko na okoliczność wyposażenia tylko jednej ze stron (prokuratora) w prawo sprzeciwu, ale również w odniesieniu do możliwości złożenia tylko przez jedną stronę wniosku o jawną rozprawę, wiążącego sąd (pokrzywdzony w sprawach przy przestępstwach zniesławienia czy znieważenia). W żadnym z tych przepisów, wadliwych z punktu widzenia kontradiktoryjności czy równości broni, nie uwzględnia się interesu procesowego oskarżonego. Jak się okazuje, jest to szerszy problem, który wymaga tu zaakcentowania także w konfiguracji odwrotnej, gdy oskarżony tak samo nie może złożyć wiążącego sprzeciwu, jak również poddać kontroli decyzji w przedmiocie odmowy wyłączenia jawności, także w części, choćby wówczas, gdy obecność

⁸ Por. B. Wójcicka, *Jawność postępowania sądowego w polskim procesie karnym*, Łódź 1989, s. 103.

⁹ Chociaż wnioski składane w trybie art. 9 § 2 k.p.k. nie są dla sądu wiążące, to mogą być istotnym impulsem, który przy braku kontradiktoryjności na etapie jego rozpoznawania i wyłączeniu kontroli decyzji sądu, może nasuwać wątpliwości co do rzetelności tak zorganizowanego postępowania.

przedstawicieli środków masowego przekazu mogłaby oddziaływać krępująco na wyjaśnienia oskarżonego, a więc w tym zakresie także na efektywność prowadzonej obrony (art. 357 k.p.k.).

Oceniając te rozwiązania przez pryzmat wartości konstytucyjnych trzeba przypomnieć stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, który do podstawowych gwarancji prawa do sądu zalicza również prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP)¹⁰. Warto zaznaczyć przy tym wątpliwości, jakie akcentuje się w kontekście procesowej przesłanki naruszenia **ważnego interesu prywatnego**, który w ustawie zasadniczej (art. 45 ust. 2 Konstytucji RP) został ujęty szerzej niż w regulacji kodeksowej, obejmując możliwość wyłączenia jawności rozprawy ze względu „na ochronę życia prywatnego stron”, a więc bez zachowania wymogu „ważności”, figurującego w ustawie procesowej. Oznacza to zatem, że regulacja kodeksowa w sposób nieakceptowalny zawęży standard konstytucyjny dotyczący wyjątków od jawności postępowania, tu zaś w obszarze prywatności. W zakresie interpretacji omawianego standardu konstytucyjnego Sąd Najwyższy doszedł natomiast do przekonania, że publiczne rozpoznanie określone w art. 45 Konstytucji RP należy interpretować w powiązaniu z art. 78 Konstytucji RP, który gwarantuje rozpoznanie sprawy w dwóch instancjach, co pozwala dalej sądzić, że większe odstępstwa od zasady publiczności mogą dopiero dotyczyć postępowań sądowych o charakterze nadzwyczajnym, takich jak postępowanie kasacyjne, czy postępowanie w przedmiocie wznowienia postępowania karnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu, co pozostaje również zbieżne ze standardem strasburskim¹¹.

Na udział publiczności należy również spojrzeć przez pryzmat innych konstytucyjnych uprawnień do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54 ust. 1 Konstytucji RP) oraz uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej. O ile w doktrynie prawa konstytucyjnego pozostają wątpliwości, na ile przesłanki opisane w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP powinny uzupełniać podstawy do wyłączenia jawności

¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.; dalej: Konstytucja RP). Zob. wyrok TK z 27.10.2015 r., K 5/14, LEX nr 1821106.

¹¹ Uchwała SN (CI) z 9.10.2000 r., I KZP 37/00, LEX nr 43433.

wymienione w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (traktowane jako *lex specialis*)¹², o tyle nie ma ich w zakresie stwierdzenia, że postanowienie sądu o wyłączeniu jawności ogranicza prawo jednostki i powinno podlegać zakresowi przedmiotowemu art. 78 Konstytucji RP. Jak podkreśla orzecznictwo konstytucyjne, wyjątki w zakresie prawa do zaskarżalności orzeczeń opisane w art. 78 Konstytucji RP podlegają ocenie przez pryzmat testu konieczności i proporcjonalności¹³. Trudno uznać, aby jeden z elementów prawa do sądu, gwarantujący rzetelny przebieg postępowania pozostawał poza całkowitą instancją kontrolną, zwłaszcza na etapie pierwszoinstancyjnym, gdzie weryfikacji poddawane są elementy stanu faktycznego i prawnej oceny czynu. Przekonuje o tym dodatkowo okoliczność, że wyłączenie jawności zewnętrznej z powodu okoliczności wskazanych w art. 45 ust. 2 zd. 1 Konstytucji RP wykracza wręcz poza jeden z wymogów proporcjonalności ograniczania praw i wolności konstytucyjnych w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w szczególności w postaci zachowania istoty ograniczanego prawa. Tu bowiem, na mocy niezaskarżalnej decyzji sądu dochodzi do całkowitego wyłączenie jawności, w stopniu najwyżej ingerującym w istotę prawa opisanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP¹⁴. Jak słusznie zaznacza to w literaturze M. Mączyński, brak jawności postępowania sądowego, prowadzi w konsekwencji także do naruszenia kolejnego (obok prawa do publicznego sądu) aspektu zasady państwa prawnego, tj. art. 2 Konstytucji RP¹⁵.

Standardy publicznego rozpoznania sprawy wyznaczają również akty prawa międzynarodowego¹⁶. W szczególności m.in. art. 14 ust. 1 MPPOiP¹⁷, czy art. 6 ust. 1 EKPC. Szczególne miejsce w orzecznictwie strasburskim znajduje podkreślenie prawa

¹² R. Koper, *Jawność rozprawy głównej a ochrona prawa do prywatności w procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 183.

¹³ Wyroki TK z: 6.12.2011 r., SK 3/11, LEX nr 1085775; 14.05.2013 r., P 27/12, LEX nr 1316004; 26.11.2013 r., SK 33/12, LEX nr 1393930; 8.06.2016 r., P 62/14, LEX nr 2051655.

¹⁴ A. Kościółek, *2. Jawność postępowania sądowego w ujęciu konstytucyjnym [w:] Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018.

¹⁵ M. Mączyński, *Ograniczenie prawa podmiotów gospodarczych do sądu*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 5, s. 66

¹⁶ Prawo do publicznego wysłuchania wynika również z art. 10 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z dnia 10.12.1948 r., która stanowi, że: „Każdy człowiek ma na warunkach całkowitej równości prawo, aby przy rozstrzyganiu o jego prawach i zobowiązaniach lub o zasadności wysuwanego przeciw niemu oskarżenia o popełnienie przestępstwa być słuchanym sprawiedliwie i publicznie przez niezależny i bezstronny sąd”.

¹⁷ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP).

do kwestii publicznego ogłoszenia orzeczenia¹⁸, choć i te rygory są łagodzone, gdy mowa o wyroku drugoinstancyjnym lub kasacyjnym, czy postępowaniu wykroczeniowym w kontekście szczególnych cech określonego postępowania oraz przy uwzględnieniu przedmiotu i celu art. 6 ust. 1 EKPC. Trybunał uznaje, że należy brać pod uwagę całość postępowania przeprowadzonego w krajowym porządku prawnym i ustalić, czy w konkretnej sprawie zarówno w ostatniej instancji, jak i we wcześniejszych etapach przestrzegano wszystkich gwarancji wynikających z art. 6 ust. 1 EKPC¹⁹. Według tego standardu, co najmniej w jednej instancji powinna zostać zapewniona publiczność rozprawy, zwłaszcza gdy w zakresie kognicji sądu pozostaje ustalanie stanu faktycznego, a rozpoznanie nie dotyczy tylko kwestii prawnych czy technicznych²⁰. Strony postępowania także mogą zrzec się prawa do jawnego rozpoznania sprawy, przy czym warunki tej dyspozycyjności są ściśle uwarunkowane, zwłaszcza w sprawach karnych poprzez ustalenie, że oskarżony przewidział skutki swojego postępowania w ramach tzw. testu zorientowanego i inteligentnego zrzekającego się (*knowing and intelligent waiver test*), a jednocześnie sąd niezwiązany przedmiotowym wnioskiem uznał, iż interes publiczny nie sprzeciwia się wyłączeniu jawności²¹.

Dotychczas Trybunał badał, czy wyłączenie udziału publiczności w rozprawie było uzasadnione, a następnie, czy wyłączenie jawności było "ściśle konieczne" w okolicznościach konkretnej sprawy, w świetle szczególnych cech danego postępowania oraz w odniesieniu do przedmiotu i celu²². Wyłączenie jawności zdaje się być dopuszczalne w świetle art. 6 ust. 1 EKPC w sytuacjach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść

¹⁸ Wyroki ETPC z: 22.04.1984 r. SUTTER przeciwko SZWAJCARIA, skarga nr 8209/78, LEX nr 80989; 17.01.2008 r., BIRYUKOV przeciwko ROSJA, skarga nr 14810/02, LEX nr 337205.

¹⁹ Wyroki ETPC z: 8.12.1983 r., AXEN przeciwko NIEMCY, skarga nr 8273/78, LEX nr 80837 oraz PRETTO I INNI przeciwko WŁOCHY, skarga nr 7984/77, LEX nr 80845; 21.09.2006 r., MOSER przeciwko AUSTRIA, skarga nr 12643/02, LEX nr 192766 oraz decyzja ETPC z 27.03.2012 r., BERDAJS przeciwko SŁOWENIA, skarga nr 10390/09, LEX nr 1130572. Por. K. Warecka, *Strasburg: przy bezzasadnym odwołaniu w sprawie o wykroczenie jawna rozprawa niekonieczna. Berdajs przeciwko Słowenii - decyzja ETPC z dnia 27 marca 2012 r., skarga nr 10390/09*, LEX/el. 2014.

²⁰ Wyroki ETPC z: 28.05.2012 r., Mehmet Emin Şimşek przeciwko Turkey, skarga nr 5488/05, HUDOC; 26.06.1993 r., Schuler-Zraggen przeciwko Szwajcarii, skarga nr 14518/89, HUDOC; 24.02.1997 r., Szücs przeciwko Austrii, skarga nr 135/1996/754/953, HUDOC.

²¹ Wyroki ETPC z: 1.03.2006 r., Sejdic przeciwko Włochy, skarga nr 56581/00, HUDOC; 21.02.1990 r., Håkansson i Sturesso przeciwko Szwecji, skarga nr 11855/85, HUDOC.

²² Wyrok ETPC z 8.12.1983 r., 8273/78, AXEN przeciwko Niemcy, LEX nr 80837 oraz z 22.04.1984 r. SUTTER przeciwko Szwajcaria, skarga nr 8209/78, LEX nr 80989.

szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości²³. Niemniej, orzecznictwo strasburskie podkreśla²⁴, że „podstawową zasadą chronioną w art. 6 ust. 1 EKPC jest założenie, iż rozprawy przed sądem powinny być prowadzone w sposób jawny. Jawność chroni tu strony postępowania przed sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości bez kontroli ze strony społeczeństwa, jest to także jeden ze sposobów, przy pomocy którego można utrzymywać społeczne zaufanie do sądów, co zwłaszcza w polskich realiach jawi się jako konieczne. Jak dalej przekonuje orzecznictwo strasburskie, ważny interes prywatny, który uzasadniałby wyłączenie jawności dotyczy sytuacji odnoszących się do sfery prywatnej uczestnika procesu, w tym oskarżonego, których publiczne ujawnienie mogłoby realnie, a dodatkowo zbędnie wyrządzić krzywdę temu uczestnikowi, albo innym osobom, pod warunkiem, że nie dotyczy to okoliczności objętych opisem czynu lub wskazujących na motywację oskarżonego. Istotne jest przy tym zawsze rozważenie, czy publiczne ich ujawnienie nie jest jednak niezbędne do zapewnienia opinii publicznej rzetelnej informacji o danej sprawie, dla zrozumienia przesłanek, na jakich oparto wydane orzeczenie²⁵. Jak wskazuje się w innym miejscu, sam ciężar zarzutów postawionych oskarżonym nie może skłaniać do wyłączenia jawności procesu, gdyż byłoby to sprzeczne z literą i duchem art. 6 Konwencji²⁶. Dla rozstrzygnięcia, czy zaskarżona ingerencja była "konieczna w społeczeństwie demokratycznym" Trybunał musi zbadać, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, czy powody przedstawione dla jej uzasadnienia były istotne i wystarczające, oraz czy była ona

²³ P. Hofmański, *5.2.1. Wyłączenie jawności rozprawy* [w:] Świadek anonimowy w procesie karnym, Kraków 1998. Przykładowo w sprawach dotyczących wolności seksualnej, Trybunał przyjmuje dosyć rygorystyczne warunki jak na polskie regulacje uznając, że wyłączenie jawności rozprawy w tej kategorii spraw ze względu na dobro pokrzywdzonej i ochronę jej życia prywatnego nie stanowi naruszenia prawa do rzetelnego procesu oskarżonego, nawet wbrew składanym wnioskowi obrony, podczas gdy w polskiej ustawie procesowej porównywalnie są chronieni tylko pokrzywdzeni przestępstwem pomówienia lub znieważenia (art. 359 k.p.k. Zob. Wyrok ETPC z 14.05.2020 r., MRAOVIĆ przeciwko CHORWACJA, skarga nr 30373/13, LEX nr 2977759. Zob. K. Warecka, Niejawność rozprawy w sprawie zgwałcenia. Omówienie wyroku ETPC z dnia 14 maja 2020 r., 30373/13 (Mraović), LEX/el. 2020.

²⁴ Wyrok ETPC z 1.03.2011 r., WELKE I BIAŁEK przeciwko POLSKA, skarga nr 15924/05, LEX nr 736608. Utrzymywanie jawności sprawowania wymiaru sprawiedliwości przyczynia się do osiągnięcia celu z art. 6 ust. 1 EKPC, a mianowicie rzetelnego procesu, którego zagwarantowanie jest jedną z zasad każdego demokratycznego społeczeństwa”.

²⁵ Wyrok SA w Gdańsku z 8.04.2015 r., II AKa 79/15, LEX nr 1927698.

²⁶ Wyrok ETPC z 28.10.2010 r. KRESTOVSKIY przeciwko ROSJA, skarga nr 14040/03, LEX nr 611664.

proporcjonalna dla uprawnionych celów, które miały zostać zrealizowane²⁷, przy zastrzeżeniu, że postępowania karne winny toczyć się w sposób niezagrażający prawom ofiar lub świadków, do których art. 8 EKPC znajduje zastosowanie. Trybunał zatem stwierdza, że sąd winien zachować sprawiedliwą równowagę pomiędzy konkurującym interesem powszechnym w zapewnieniu przejrzystości postępowania sądowego a interesem podsądnego w zachowaniu poufności danych dotyczących jego stanu zdrowia, co w przypadku braku poddania kontroli decyzji sądu w tym przedmiocie wydaje się nie do pogodzenia²⁸. Orzecznictwo strasburskie przykładą dużą wagę do uzasadnienia decyzji o wyłączeniu publiczności rozprawy, podkreślając, że nie wystarczy tu nawet lakoniczne powołanie się na troskę o ofiary i świadków przestępstwa, a z pewnością nie spełnia tego wymogu odniesienie się do powagi zarzutów i surowości grożącej oskarżonemu kary²⁹. Nawet w sprawach o mniejszym ciężarze gatunkowym, tj. postępowaniach dyscyplinarnych, orzecznictwo strasburskie podkreśla prawo obwinionego do domagania się publicznego rozpoznania sprawy, gdyż nawet jeśli dalsza instancja sądowa - ograniczona do kontroli prawa - zapewnia aspekt publiczności, to prowadzi do naruszenia art. 6 ust. 1 EKPC³⁰.

Jak zostało to podkreślone w sprawie Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii oraz w innych orzeczeniach ETPC³¹, na rzetelność procedury należy spojrzeć całościowo, widząc nie tylko sam ostateczny fakt braku publicznego rozpoznania sprawy, ale szereg pozostałych elementów: osoby, która powołuje się na jawność postępowania, kategorii sprawy i stopnia jej skomplikowania, granic kognicji sądu rozpatrującego sprawę, etapu

²⁷ Wyrok ETPC z 2.10.2012 r., *Khrabrova przeciwko Rosji*, skarga nr 18498/04, pkt 50–53. W jednej ze spraw *Khrabrova przeciwko Rosji* Trybunał wyraźnie podkreślił, że niejasne, ogólne względy ochrony edukacji nieletnich powołane przez sąd krajowy nie usprawiedliwiają wyłączenia wymiaru sprawiedliwości spod kontroli publicznej, która stanowi istotne zabezpieczenie przed arbitralnością, tym bardziej przy braku konwalidacji tych uchybień na poziomie apelacyjnym, gdzie nie ponowiono kluczowych dowodów przed publicznością.

²⁸ Wyrok ETPC z 13.10.2020 r. FRÂNCU przeciwko RUMUNIA, skarga nr 69356/13, LEX nr 3063321.

²⁹ Wyroki ETPC z: 4.12.2008 r., *Belashev przeciwko Rosji*, skarga nr 28617/03, HUDOC; *Volkov przeciwko Rosji*, skarga nr 64056/00, HUDOC.

³⁰ Wyrok EPTC z 23.06.1981 r. *Le Compte, Van Leuven i De Meyer przeciwko Belgii*, skarga nr 7238/75, HUDOC.

³¹ Wyrok ETPC z 6.12.1988 r., *Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 10590/83, HUDOC.

postępowania³². Żaden jednak z tych elementów w razie wyłączenia drogi zażaleniowej nie zostanie *in concreto* poddany weryfikacji po wydaniu decyzji przez sąd. Spojrzenie całościowe wymaga również uwzględnienia pozostałych regulacji systemowych, które łącznie z komentowanym brakiem zaskarżalności osłabiają gwarancje, jakie wypływają z jawności postępowania, a więc zapewnienia dostępu do akt sprawy osobom, które wykazały swój interes prawny w sprawie, publikacji decyzji sądów i możliwości zapoznania się z uzasadnieniem orzeczeń³³. W ślad za wyrokiem strasburskim BIRYUKOV v. ROSJA, należy jednak zaznaczyć, iż nawet spełnienie tych dodatkowych gwarancji przy niezapewnieniu publiczności rozprawy³⁴ zostało uznane za niewystarczające, by zapewnić zgodność z art. 6 ust. 1 EKPC.

Należy w końcu podkreślić, iż brak możliwości zaskarżenia decyzji sądu o wyłączeniu jawności przez strony procesowe, wchodzi także w kolizję z art. 13 EKPC tj. prawem do skutecznego środka prawnego (adekwatnego i efektywnego) przed odpowiednim sądem, który stanowi *lex specialis* wobec art. 6 Konwencji³⁵. W orzeczeniach strasburskich, które coraz szerzej uwzględniają zastosowanie art. 13 EKPC, przebrzmiewa stanowisko, że inne rozwiązanie prowadziłoby do osłabienia subsydiarnego charakteru działania Trybunału, ograniczenia skuteczności na poziomie krajowym i międzynarodowym systemu ochrony praw człowieka, stąd każda rezygnacja z pełnej kontroli istnienia i działania środków prawnych krajowych spowodowałoby, że

³² Zob. szersze omówienie poszczególnych elementów wraz z cytowanym orzecznictwem: J. Roszkiewicz, *Jawność postępowania sądowego w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Radca prawny” 2021, nr 2, s. 27-28. Por. wyroki ETPC z 10.04.2012 r., Popa i Tănăsescu przeciwko Rumunii, skarga nr 19946/04, HUDOC; 10.07.2025 r. Lorenzetti przeciwko Włochy, skarga nr 32075/09, HUDOC; 12.11.2002 r., Döry przeciwko Szwecji, skarga nr 28394/95, HUDOC; 4.03.2014 r., Grande Stevens i inni v. Włochy, skarga nr 18640/10; 18647/10; 18663/10; 18668/10; 18698/10, HUDOC; 1.06.2004 r. Valová, Slezák i Slezák przeciwko Słowacji, skarga nr 44925/98, HUDOC; 29.10.1991 r., Helmers przeciwko Szwecji, skarga nr 11826/85, HUDOC.

³³ Warto zasygnalizować, że zastrzeżenia budzi nadal publikowanie orzeczeń sądów powszechnych w Internetowym Portalu Orzeczeń, działającym od 2012 r., w którym zarówno aktualizacja orzeczeń, jak i równa partycypacja wszystkich sądów i sędziów, jest pozorna. Ta forma dotarcia społeczeństwa do treści orzeczeń *per se* nie może wspierać gwarancji wypływających z jawności zewnętrznej.

³⁴ Wyrok ETPC z 17.01.2008 r., 14810/02, BIRYUKOV v. ROSJA, LEX nr 337205.

³⁵ Wyrok ETPC(WI) z 26.10.2000 r., 30210/96, Kudła przeciwko Polsce, LEX nr 42804. W sprawie Kudła przeciwko Polsce przesądzono, iż „nic w treści art. 13 nie może uzasadniać tezy, że nie ma on zastosowania w związku z rozmaitymi aspektami prawa do sądu zawartymi w art. 6 ust. 1 EKPC”. Por. wyrok ETPC z 10.09.2010 r., McFarlane przeciwko Irlandii, skarga nr 31333/06, HUDOC.

gwarancje konwencyjne okazały się iluzoryczne³⁶. Stosownie do powyższej normy, każdy, czyje prawa i wolności zawarte w konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe. Chociaż prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy ma charakter subsydiarny w stosunku do pozostałych gwarancji procesowych, to dopiero one wspólnie determinują, czy mamy do czynienia z prawem do skutecznego środka prawnego przed sądem. Proces sądowy poddany publicznemu oglądowi (ang. *public scrutiny*) i kontroli pozwala dopiero te gwarancje rzetelności postępowania wzmocnić i temu ma służyć również środek zaskarżenia od decyzji wyłączających jawność postępowania³⁷.

II. Podobnie, analiza instytucji sprzeciwu prokuratora wobec możliwości wyłączenia jawności rozprawy (art. 360 § 2 k.p.k.) nasuwa szereg wątpliwości.

Niezaprzeczalnie narusza ona konstytucyjne prawo do sądu, gwarantujące rzetelne i sprawiedliwe postępowanie sądowe, w którym zachowana jest równość stron procesowych oraz władcza pozycja sądu jako gospodarza procesu karnego. Czyni bowiem z prokuratora podmiot decyzyjny, a sąd jedynie legitymizujący jego decyzję, co nie pozwala sprostać zasadzie niezależności sądu jako władzy (art. 10 Konstytucji RP) i warunkom, jakie stawia zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu (art. 8 § 1 k.p.k.). Co więcej, przepisy nie regulują przesłanek złożenia ani uzasadnienia sprzeciwu, a także nie podlegają kontroli sądu, który pozostaje związany inicjatywą prokuratorską, tracąc właściwą tu rolę gwarancyjną. Z pewnością dochodzi tu do kolejnego w stanie *de lege lata* zachwiania równowagi procesowej w ujęciu zarówno wertykalnym (prokurator – pozostałe strony), jak i horyzontalnym (sąd – prokurator). Warto tu zauważyć, że sprzeciw prokuratora, z niejasnych przesłanek dotyczy też sytuacji przesłuchania świadka, który nie ukończył 15 lat oraz wyłączenia jawności na żądanie osoby, która złożyła wniosek o ściganie. Przepis narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, poddając decyzję w zakresie wyłączenia jawności rozprawy, w istocie woli prokuratora. Uprzywilejowanie tylko jednej strony narusza gwarancje wpływające zasady równości

³⁶ M. A. Nowicki [w:] *Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [w:] Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VIII, Warszawa 2021, art. 13.

³⁷ M. Górski, *Prawo do skutecznego środka prawnego w art. 47 Karty Praw Podstawowych UE - znaczenie i deficyty*, „Europejski Przegląd Prawniczy” 2016, nr 8, s. 37-44.

stron, a także trójpodziału władzy (art. 10 ust. 2 w zw. z art. 175 i 177 Konstytucji RP)³⁸. Słusznie przy tym zaznacza się w doktrynie, że prokurator jako strona zyskuje niebagatelny wpływ na kształtowanie się formuły przeprowadzania postępowania dowodowego, wbrew zasadzie „równości broni”³⁹, ale także w opozycji do uprawnień sądu w zakresie organizacji postępowania, opisanych w art. 366 § 1 k.p.k. Oznacza to, iż w procesie karnym, inaczej zasadniczo niż w sprawach cywilnych dyspozycyjność stron w zakresie jawności zewnętrznej nie jest tak samo respektowana, skoro strona nie może w sposób jednoznaczny zrzec się prawa do jawnego rozpoznania ani tej jawności domagać się, przy uwzględnieniu, że nie zachodzą przy tym żadne przesłanki interesu publicznego wymagające jej przeprowadzenia. W procesie karnym, w zasadzie jedynym dysponentem jawności pozostaje sąd oraz od wejścia w życie zmian w zakresie art. 360 § 2 k.p.k., również prokurator, blokujący możliwość jej wyłączenia, choć tu jedynie na zasadzie niejako nadzorczej, nie zaś kontrolnej.

III. Odpowiedź na stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości zawarte w piśmie z dnia z 18 grudnia 2024 r. (nr DPCiG-II.053.2.2024) w zakresie zaskarżalności decyzji sądu cywilnego co do wyłączenia jawności.

Nie można się zgodzić zarówno z argumentacją, jak i konkluzją przyjętą w ostatnim piśmie z dnia z 18 grudnia 2024 r. nr DPCiG-II.053.2.2024. Moje wystąpienie nie zmierzało w żadnym razie do proklamowania bezwzględnego charakteru zasady jawności, czy kontestowania istniejących przesłanek, które dostrzegam, iż służą gwarancjom wypływającym z prawa do prywatności. Racją, która przyświeca mojemu wystąpieniu, tak samo jak w zakresie odnoszącym się do spraw karnych, jest stworzenie przez ustawodawcę ram procesowych dla wzmocnienia aspektu jawności zewnętrznej, zwłaszcza z punktu widzenia stron procesowych. Przedmiotowa odpowiedź pomija zarówno wydźwięk społeczny spraw, w których doszło do wyłączenia jawności, jak również interes procesowy stron, nie ograniczający się - wbrew stanowisku Ministerstwa - do aspektu jawności wewnętrznej⁴⁰. Nie dostrzeżono przy tym szeregu rozwiązań z ostatnich lat, które zasadę jawności permanentnie osłabiają, w sposób

³⁸ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 360.

³⁹ Wyrok ETPC z 22.02.1996 r., Bulut przeciwko Austria, skarga nr 17358/90, HUDOC.

⁴⁰ A. Góra – Błaszczkowska, op.cit., s. 41. Samoistość zasady nie pozwala, aby sprowadzać publiczność do spełnienia warunków jawności wewnętrznej.

faktyczny zmieniając jej status (m.in. art. 148 § 3 k.p.c.⁴¹, art. 191¹ k.p.c.⁴², czy art. 15 zzs¹ pkt 1 i 2 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁴³). W otrzymanej odpowiedzi nie odniesiono się do argumentu, że jawność zewnętrzna jest nie tylko prawem obywatela jako takiego, ale także prawem strony postępowania w tym sensie, że może ona życzyć sobie udziału publiczności w posiedzeniu jako formy społecznej kontroli wymierzania sprawiedliwości w jego sprawie. Jak wyraźnie podkreśla się w sprawie NIKOLOVA i VANDOVA przeciwko Bułgarii⁴⁴, publiczny charakter postępowania jest podstawową zasadą ujętą w art. 6 ust. 1 Konwencji. W odpowiedzi Ministerstwa został przytoczony jedynie fragment powyższego orzeczenia, traktujący o prawie do ograniczenia jawności na podstawie określonych przesłanek. Trzeba jednak dalej za cytowanym wyrokiem Strasburskim powtórzyć również, iż zasada jawności chroni strony postępowania przed sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości w sposób niejawnny i pozbawiony kontroli publicznej, a tym samym jest jednym ze sposobów utrzymywania zaufania do sądów. Poprzez utrzymywanie widoczności sprawowania wymiaru sprawiedliwości zasada ta przyczynia się do osiągnięcia celu z art. 6 ust. 1 EKPC, a mianowicie rzetelnego procesu, którego gwarancja jest jedną z podstawowych zasad każdego demokratycznego społeczeństwa. Przeprowadzenie postępowania z wyłączeniem jego jawności, bez względu na to, czy w całości, czy w części, musi być ściśle uzasadnione w świetle okoliczności danej sprawy, **a postępowania, gdzie strona postępowania nie może wnieść o przeprowadzenie jawnej rozprawy z tego względu, iż jej sprawie towarzyszą cechy szczególne, nie mogą co do zasady być uznawane za zgodne z art. 6 ust. 1 Konwencji.** Strona ma zatem w świetle powyższego judykatu prawo co najmniej wnosić o realizację omawianej zasady, co w ujęciu procesowym może przybrać formę poddania kontroli decyzji sądu o wyłączeniu jawności. W komentowanej odpowiedzi z Ministerstwa nie dostrzeżono, iż w orzecznictwie ETPC różnicuje się sprawy, w których warunek osobistego wysłuchania stron, zapewnienia kontrydiktoryjności postępowania, oddziaływania stron w toku rozprawy na decyzję

⁴¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.).

⁴² A. Góra – Błaszczkowska, op.cit., s. 53; O.M. Piaskowska, *Prawo do sądu a oddalenie oczywiście bezzasadnego powództwa w świetle projektu zmian z 27.11.2017 r. do Kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Prawnicze” 2018, nr 1, s. 35 i n.

⁴³ Dz.U. poz. 1842 ze zm.

⁴⁴ Wyrok ETPC z 17.12.2013 r., NIKOLOVA I VANDOVA v. BUŁGARIA, skarga nr 20688/04, LEX nr 1475195.

sądu, odgrywa bardzo znaczącą rolę, a jedną z form tego oddziaływania jest również dostęp publiczności. Nie pozwala się z perspektywy strasburskiej żadnego automatyzmu, co wyraźnie zaakcentowano w sprawach cywilnych. Sąd natomiast jest zobowiązany do wważenia racji, czy wyłączenie jest absolutnie konieczne dla ochrony konkretnego interesu publicznego, a jego zakres ograniczony jedynie do treści niezbędnych⁴⁵. W wyroku *Jurcic* przeciwko Chorwacji, Trybunał przypomina, że publiczny charakter postępowania przed organami sądowymi chroni strony sporu przed wymierzaniem sprawiedliwości w tajemnicy, bez kontroli publicznej, jest także jednym ze środków utrzymywania zaufania do sądów wyższej i niższej instancji. Jak dalej stwierdza Trybunał, nie ma możliwości badania rezultatów postępowania w kontekście art. 6 ust. 1 Konwencji, chyba że rezultat taki miałby charakter arbitralny, co sprowadza się do braku możliwości przedstawienia swoich argumentów przed sądami, które odniosły się do takich argumentów w decyzjach należycie uzasadnionych i niearbitralnych⁴⁶. Nie można też zgodzić się z cytowanym przez Ministerstwo stanowiskiem, iż ograniczenie jawności zewnętrznej ingeruje wyłącznie w uprawnienia publiczności, pozostając ambiwalentne dla realizowania przez strony ich funkcji procesowych. Jak podkreśla się w doktrynie, na gruncie art. 153 k.p.c. jako przepisu szczególnego i wyłączającego fundamentalną zasadę jawności posiedzeń sądowych, jego wykładnia musi być ścisła i powinna uwzględniać regulację zawartą w art. 45 ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Nie może bowiem stać się tak, aby sądy w sposób swobodny korzystały z wyłączenia jawności *in genere*, niekiedy rekompensując sobie uciążliwość zastosowania regulacji z art. 48 § 3 p.u.s.p., polegającej na wydaleniu z sali rozpraw publiczności z powodu jej niewłaściwego zachowania⁴⁷. Takim asumptem do rozważenia zaskarżalności powinna być choćby możliwość powołania się przez stronę we wniosku o wyłączenie jawności zewnętrznej również na „inne uzasadnione przyczyny”. Okazuje się zatem, że fakt ich dostatecznego skonkretyzowania i oceny ich

⁴⁵ K. Warecka, *Strasburg: automatyczne wyłączenie jawności postępowania narusza zasadę rzetelnego procesu. Nikolova i Vandova przeciwko Bułgarii - wyrok ETPC z dnia 17 grudnia 2013 r., skarga nr 20688/04*, LEX/el. 2014. Por. M. Florczak-Wątor, *Prawo do sądu jako prawo jednostki i jako gwarancja horyzontalnego działania praw i wolności*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016/3, s. 54;

⁴⁶ Wyrok ETPC z 26.07.2011 r., 58222/09, *Jurcic* przeciwko Chorwacji, Legalis nr 357667. W tych sprawach, gdzie skarżący odgrywał w postępowaniu podwójną rolę: był zainteresowaną stroną oraz jednocześnie głównym przedmiotem badania sądu, wymogi względem jawności muszą być inne, aby umożliwić przedstawienie własnej sprawy, lecz także po to, by umożliwić sędziemu uformowanie swej osobistej opinii o stronie postępowania. Zob. też wyrok ETPC z 27.03.2008 r., 44009/05, *SHTUKATUROV* przeciwko Rosji, LEX nr 357779.

⁴⁷ I. Gromska-Szuster [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 153.

zasadności, przy jednoczesnym wazeniu interesu prywatnego z interesem publicznym przez granice, jakie ostatecznie wyznacza art. 45 ust. 2 Konstytucji RP, nie zostanie *de lege lata* poddany kontroli, choćby na wniosek strony przeciwnej⁴⁸.

IV. W związku z powyższym poddaję uprzejmie pod rozważę:

- a.** Wprowadzenie możliwości zaskarżenia decyzji sądu w przedmiocie wyłączenia jawności rozprawy, zapadającej w trybie art. 360 k.p.k. poprzez dodanie do wymienionego przepisu nowego § 3 o następującym brzmieniu: „Od postanowienia o wyłączeniu jawności rozprawy przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu”. Instancja pozioma pozwoli uniknąć przewlekłości postępowania w tych przypadkach, gdy zostanie uruchomiona kontrola zażaleniowa, pozostając w zgodzie ze standardem konstytucyjnym, pozwalającym w przypadkach realizacji gwarancji z art. 78 Konstytucji RP na odstępstwa od dewolutywności;
- b.** Uchylenie art. 360 § 2 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe racje, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁴⁹, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o dokonanie analizy przedstawionych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Będę nadto wdzięczny za poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

⁴⁸ P. Ryłski, A. Olaś (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 153.

⁴⁹ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264, t.j. z późn. zm.).

- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (ePUAP);
- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP).

Załączniki:

1. wystąpienie generalne dot. wyłączenia jawności w k.p.c. z 2022 r.
2. wystąpienie generalne dot. wyłączenia jawności w k.p.c. z 2024 r.